

vaativa. Se onkin vakuuttava kontekstuaalisointi *Kurssille* ja lopettaa turhan miettimisen siitä, mitä de Saussure ”todella sanoi”. Esipuhe kotouttaa *Kurssin* monipuolisesti, josta syystä suomennos on saanut tilaisuuden jäädä autenttiseksi.

Suomentaja Tommi Nuopponen kertoo omassa esipuheessaan tutustumisestaan alkuperäisiin muistiinpanoihin ja *Kurssin* edellisiin laitoksiin sekä sananvalinnoistaan, mistä selviää työn haastavuus ja monien täsmällisten käännösvastineiden puute. Käännös itse on varmaa, kieli sujuvaa ja sananvalinnat sopivia. Suomentajan ja toimittajan huolellinen paneutuminen näkyy alaviitteissä, jotka hienovaraisesti ja innokkaasti tarjoavat lisä- ja taustatietoja.

Ensimmäisen julkaistun *Yleisen kielitieteen kurssin* koostajien Charles Ballyn ja Albert Sechehayen esipuhe on myös mukana. Siinä mainitaan, että kolmas *Kurssi* oli julkaisun pohjana, mutta muitakin oli hyödynnetty sekä muutamia löydettyjä de Saussuren omia muistiinpanoja. Joiltain osin *Kurssi* alun perinkin oli vajaa. Koostajat totesivat vaikeaksi

muuntaa luennot kirjoitukseksi ja toivoivat, että kritiikki kohdistettaisiin heihin luennoitsijan sijaan. Tätä voi pitää varoituksena laittaa liikaa sanoja de Saussuren suuhun.

Funktionaalinen kielitiede, sosiolingvistiikka ja pragmatiikka ovat sittemmin laventaneet ja syventäneet lingvistiikkaa kauas *Kurssin* asetelman rajojen yli. Syntaksi avoimuudessaan oli de Saussurelle ongelma – nykyään se on kehittynyt pitkälle. Lisäksi pitää ottaa huomioon aikalaiskonteksti nuogrammaattisuuksiin ja nationalismeineen ja sitten harakita, mitä de Saussurelta on kohtuullistettava.

Viime vuosina on suomennettu monia klassikoita muun muassa Aristoteleelta, Hegeliltä, Kantilta ja Adam Smithiltä. Liki sata vuotta de Saussuren *Yleisen kielitieteen kurssin* ensimmäisen ilmestymisen jälkeen Vastapaino teki kulttuuriteon julkaistessaan sen suomeksi.

TAPANI KELOMÄKI  
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

## Monipuolista pyyntötutkimusta yksissä kansissa

**Paul Drew & Elizabeth Couper-Kuhlen**  
(toim.): *Requesting in social interaction*.  
Studies in Language and Social Interaction  
26. Amsterdam: John Benjamins 2014.  
371 s. ISBN 97890 272 2636 5.

Pyytäminen on yksi keskeisimpiä sosiaalisia toimintoja. Pyyntöjen ja yleisemmin direktiivien (ks. ISK 2004: § 1645) tutkimus on ollut kymmenen viime vuoden aikana hyvässä nosteessa niin Suomessa

kuin ulkomaillakin (esim. Lindström 2005; Heinemann 2006; Curl & Drew 2008; Vine 2009; Honkanen 2012; Laury 2012; Rossi 2012, 2015; Tanner 2012; Lauranto 2015). Tähän aaltoon liittyy nyt Paul Drew’n ja Elizabeth Couper-Kuhlenin (2014) toimittama artikkelikokoelma *Requesting in social interaction*. Teokseen kuuluu kolmetoista erillistä tutkimusartikkelia, joista ensimmäinen on samalla kirjan johdanto. Yksi artikkeleista

(Wootton, ks. tarkemmin jäljempänä) on uudelleenjulkaisu vuodelta 1981, muut ovat tuoreita. Kaikkien yhteisenä nimittäjänä toimii keskustelunanalyysi, mutta artikkelit ovat erillisiä tutkimuksia eivätkä perustu esimerkiksi yhtenäisen tutkimusryhmän työhön.

Kirjan artikkelit toimivat mainiosti itsenäisinä teksteinä, mutta saman teoksen osina ne myös täydentävät toisiaan: kirjoittajat lähestyvät pyyntöjä eri näkökulmista ja kukin omien aineistojensa kautta. Tarkasteltavana on sekä arkisia että institutionaalisia vuorovaikutustilanteita, muun muassa puhelinkeskusteluja, kioskiasiointeja, kortinpeluuta, lastenhoitoa, ruokapöytäkeskusteluja, leikkausalitilanteita ja jopa eläinten välistä viestintää. Myös kirjassa käsiteltyjen kielten kirjo on ilahduttavan runsas: englantia, laoa, suomi, tanska, ruotsi, italia sekä orankien nonverbaali ”kieli”. Kirjalla on kiinteät yhteydet suomeen ja Suomeen. Kahdessa artikkelissa on suomenkielistä aineistoa ja suomalainen kirjoittaja tai kirjoittajat. Kirjan toimitustyö on tehty Helsingin yliopiston Intersubjektiivisuus vuorovaikutuksessa -huippuyksikön puitteissa. Toimittajista Elizabeth Couper-Kuhlen on toiminut FiDiPro-professorina Helsingin yliopistossa ja Paul Drew puolestaan on ollut huippuyksikössä vierailevana tutkijana.

### Pyynnöstä avun värväämiseen

Koska artikkelit ovat itsenäisiä, itse termi pyyntö (*request*) määritellään teoksessa hieman eri tavoin kulloisenkin artikkelin tarpeisiin. Kaikissa sitä ei määritellä eksplisiittisesti lainkaan. Muutamassa artikkelissa on otettu lähtökohdaksi Couper-Kuhlenin (2014) jaottelu, jossa toimintoja luokitellaan yhtäältä tekijän (*agent*) ja toisaalta hyötyjän (*beneficiary*) kautta. Pyyntö on siten toiminto, jonka tekijänä toimii puhuteltava ja hyötyjänä puhuja itse. Jakob Steensig ja Trine Hei-

nemann taas laajentavat pyynnön määritelmäksi omassa artikkelissaan toiminnon, jossa osallistuja pyytää toista osallistujaa suorittamaan jonkin toiminnon (s. 151). Tällöin pyyntö kattaa myös sellaiset tapaukset, joissa puhuteltava itsekin hyöttyy siitä, että toteuttaa toisen esittämän pyynnön. Toisaalta lukija jää miettimään, miten verbi *ask* (’pyytää’) sitten määriteltäisiin: miten erotetaan pyynnot tilanteista, joissa puhuja esimerkiksi käskää tai neuvoa puhuteltavaa suorittamaan jonkin toiminnon?

Kumpikaan edellä mainittu määritelmä ei toisaalta sovellu Anthony J. Woottonin artikkelissa käsiteltäviin lasten esittämiin pyyntöihin, joissa puhuja on itse sekä tekijä että hyötyjä, esimerkiksi *Can I take off the jacket now* tai *I’m wanting out to play*<sup>1</sup> (ellei tekijyydeksi sitten katsota sitä, että vanhempi antaa lapselle luvan tehdä jotakin). Kaikenkattavan määritelmän luomisen vaikeus on tietysti ymmärrettävää, samoin kuin se, että eri aineistotyyppit ja tutkimuskysymykset nostavat esiin erilaisia pyyntöjä, jotka eivät välttämättä mahdu aiemman määritelmän rajoihin. Kenties kirjan johdannossa olisi kuitenkin voitu antaa hieman enemmän tilaa sen pohtimiselle, millä tavalla pyyntöjä ylipäänsä tunnistetaan ja poimitaan aineistosta.

Johdannossa ja muutamassa artikkelissa käsitellään myös ei-kielellisiä pyyntöjä: tapauksia, joissa jokin ele – vaikka kahvikupin ojentaminen kohti henkilöä, joka istuu kahvipannun vieressä – riittää tuottamaan toivotun vastatoiminnon, kuten kahvin kaatamisen kuppiin. Toisinaan edes tällaista sanatonta pyyntöä ei tarvita, vaan vuorovaikutuksen toinen osapuoli tunnistaa avuntarpeen jo ennen kuin se on ehditty tuoda esiin eleillä tai sanoilla. Esimerkiksi portti avataan miltei automaattisesti kulkijalle, jolla on molem-

1. Esimerkkien litterointia on tässä yksinkertaistettu.

mat kädet täynnä tavaraa. Tällaisesta toiminnasta käytetään teoksessa nimitystä *recruitment*, avun värvääminen. Kirjoittajien mukaan värväämisen käsite kattaa myös ne sanalliset pyynnöt, joilla pyydetään jotakin konkreettista esinettä tai toimintoa – sellaista, mitä voitaisiin pyytää ei-kielillisestikin. Puhtaan kielelliset pyynnöt, kuten luvan tai jonkin tiedon pyytäminen, eivät kuulu avun värväämisen piiriin.

### Kielellisestä rakenteesta multimodaalisuuteen

Pyyntöjen tutkimuksessa erityisen selitysvommaisiksi ovat viime vuosina osoittautuneet käsitteet *entitlement* eli 'oikeutus' ja *contingency* eli 'epävarmuustekijät' (Curl & Drew 2008; Lindström 2005; Heinemann 2006). Oikeutus tarkoittaa sitä, millaisena puhujan oikeutus pyynnön esittämiseen näkyy pyynnön rakenteessa; kyse ei siis ole esimerkiksi juridisesta tai moraalisesta oikeudesta ohjata toista ihmistä vaan nimenomaan siitä, millaisena oikeutus kielellisesti esitetään. Epävarmuustekijät taas viittaavat niihin vaikeuksiin, joita pyynnön toteuttamiseen saattaa liittyä: pyytäjähän ei voi tietää ennalta, onko pyynnön toteuttaminen vastapuolelle jollain tavalla hankalaa tai ylipäänsä edes mahdollista, ja tämä epävarmuus näkyy usein pyynnön kielellisessä asussa. Molemmat käsitteet ovat keskeisiä myös käsillä olevassa teoksessa, ja Curlin ja Drew'n tutkimukseen viitataan jokaisessa artikkelissa.

Pyyntöjen kielellisen muotoilun lisäksi myös niiden multimodaalisuus eli monikanavaisuus sekä fyysisen ympäristön merkitys ylipäänsä saavat kirjassa paljon huomiota. Sanallisia pyyntöjä voidaan tehostaa eleillä, ilmeillä, katseilla ja asennoilla, ja pyyntöjä voidaan myös esittää kokonaan niiden avulla, täysin ilman sanoja. Ympäristöllä – esimerkiksi melutasolla, puhujien etäisyydellä ja katse-

kontaktin mahdollisuudella – taas on osuutensa siinä, millaisia pyyntöjä esitetään ja missä määrin niitä voidaan tuottaa sanattomasti. Tämänäyttypisten seikkojen tarkastelu tutkimuksessa edellyttää tietenkin käytännössä sitä, että aineisto on tallennettu videomuotoon, kuten useimmissa teoksen artikkeleissa on tehty. Moniin artikkeleihin sisältyy jopa kuvia, joilla havainnollistetaan esimerkiksi puhujien asentoja, istumajärjestystä taikka tilaa, jossa keskustelu käydään. Yksinkertaiset mustavalkoiset piirrokuvat toimivat tässä paremmin kuin suoraan videoaineistosta leikatut, usein hie-man epäselvät pikkukuvat.

### Pyyntötutkimuksen historiaa ja teoriaa

Kokoelman avaa toimittajien, Drew'n ja Couper-Kuhlenin, kirjoittama erinomainen johdantoartikkeli. Johdannossa esitellään joukko kokoelman keskeisiä teemoja ja käsitteitä, joita havainnollistetaan runsaiden, kirjoittajien itse analysoimien aineistoesimerkkien avulla. Siihen sisältyy lisäksi tiivis katsaus aikaisempaan pyyntötutkimukseen, puheaktiteoriasta kohteliaisuusteorian kautta keskustelunanalyysiin. Teorioiden muuttuessa myös aineistoina on alettu suosia keksittyjen esimerkkilauseiden asemesta aitoja vuoro-vaikutustilanteita, puhelinkeskusteluista vaihtelevampiin kahden- ja monenkeskisiin kasvokkai keskusteluihin. Lähihistorian kertaaminen on paitsi sivistävää myös aidosti relevanttia: esimerkiksi kohteliaisuusteoriaan olennaisesti kuuluva ajatus pyyntöjen ongelmallisuudesta ja kasvojen suojelun tarpeesta on periytynyt keskustelunanalyysiinkin, jossa pyyntöä on pidetty preferoimattomana toimintona ja tarjousta vastaavasti preferoituna. Tätä aiemmin kyseenalaistamatonta näkemystä tarkastellaan yhdessä kokoelman artikkeleista (Kendrick & Drew, ks. tarkemmin jäljempänä).

Aikaisemman tutkimuksen muodostamaa taustaa vasten esitellään lopuksi uuden teoksen artikkelit. Johdannossa teoksen artikkeleihin tai lukuihin viitataan numeroilla, esimerkiksi ”Chapter 4”, mutta teoksen sisällysluettelossa ja varsinaisten artikkelien otsikoissa numeroita ei näy. Artikkeleita ei ole ryhmitelty varsinaisiin temaattisiin osioihin, mutta niiden keskinäinen järjestys muodostaa joka tapauksessa hyvin mietityn linjan. Kokoelman alussa pohdiskellaan pyyntöjä ja pyytämistä teoreettiselta ja käsitteelliseltä kannalta. Kokoelman keskiosan artikkelit ovat luonteeltaan empiirisempiä tapaustutkimuksia, joiden mukana edetään kielen rakenteen tarkastelusta multimodaalisiin kysymyksiin. Kahdessa viimeisessä artikkelissa painopiste on jo vahvasti ei-kielellisessä toiminnassa. Kokoelman päättävä artikkeli, jossa tarkastellaan pyyntöjä eläinten maailmassa, tavallaan myös sulkee kehän: lukija pääsee jälleen miettimään perustavanlaatuisia kysymyksiä, kuten sitä, mikä tekee toiminnosta pyynnön ja mikä on kielen merkitys siinä.

Johdannosta seuraavaksi on sijoitettu Nick Enfieldin artikkeli ”Human agency and the infrastructure of requests”, joka jatkaakin monien johdannon teemojen käsittelyä ja syventää niitä. Enfieldin artikkelissa on ehkä kokoelman laajin fokus ja filosofisin ote, vaikka se sisältää samanaikaisesti myös paljon empiiristä analyysia. Enfield pohtii kiehtovalla tavalla pyyntöjen ja pyytämisen keskeytyttä ihmiselämässä ja ihmisten välisessä yhteistyössä. Hän käsittelee pyytämisen ja avun värväämisen (*recruitment*) eroa samoin kuin pyynnön ja tarjouksen välistä rajankäyntiä. Yhteisessä toiminnassa esiin nousevat tilanteet synnyttävät usein avuntarjouksia ilman varsinaista pyyntöä, ratkaisuja jo ennen ongelman esiin tuomista. Kun vuorovaikutuksen osanottajilla on meneillään yhteinen projekti ja sillä yhteinen päämäärä, saattaa olla mahdotonta ja

irrelevanttiakin eritellä, mitkä toiminnot ovat pyyntöjä ja mitkä tarjouksia.

### Kuka pyytää, kuka hyötyy?

Kokoelman seuraavissa artikkeleissa työtetään edelleen pyytämisen ja tarjoamisen problematiikkaa eri näkökulmista. Steven E. Claymanin ja John Heritagen artikkeli ”Benefactors and beneficiaries” käsittelee ”hyötyjän” (*beneficiary*) ja ”hyväntekijän” (*benefactor*) rooleja sekä niiden reaalisuudesta pyynnön kielellisessä asussa. Ainakin arkikeskustelujen pyynnöille on tyypillistä, että pyynnön tuottamia hyötyjä pyritään korostamaan ja vastaavasti haittoja tai kustannuksia minimoimaan. Tämä näkyy muun muassa siinä, että pyyntöihin liittyy paljon selityksiä ja perusteluja ja toisaalta niissä käytetään usein sellaisia verbejä, jotka kuvaavat toiminnon nopeutta tai vähäisyyttä. Tarjouksen esittäjä pyrkii vastaavasti usein vähättelemään palveluksesta itselleen koituvaa vai-  
vaa.

Tarjouksia ja pyyntöjä käsittelee myös seuraava artikkeli ”The putative preference for offers over requests”, jonka ovat kirjoittaneet Kobin H. Kendrick ja Paul Drew. Siinä testataan empiirisesti vallalla olevaa käsitystä (esim. Sacks 1992), jonka mukaan pyynnöt ovat keskustelussa preferoimattomia toimintoja: niitä pyritään naamioimaan toisiksi toiminnoiksi tai lykkäämään niin pitkälle, että vastapuoli ymmärtää esittää saman asian tarjouksena. Vaikka näkemys on ollut yleisesti hyväksytty, sen perusteluja ei ole aiemmin tutkittu näin systemaattisesti. Kendrick ja Drew esittävät lukuisten aineistoesimerkkien tuella, että pyynnöt ja tarjoukset kyllä kytkeytyvät toisiinsa moninkin tavoin mutta kyse ei ole yksisuuntaisesta preferenssisuhteesta. Myös tarjoukset ovat usein sosiaalisesti ongelmallisia, ja niitä tavataan ryydittää selityksillä ja lievennyksillä tai ne saatetaan naamioida kokonaan muiksi toiminnoiksi. Toi-

sinaan puhuja saattaa kyllä päästä halua-  
maansa lopputulokseen kiertoteitse eli  
jättämällä eksplisiittisen pyynnön esit-  
tämättä ja odottamalla toisen osapuolen  
tarjousta, mutta toimintojen suhde on  
monisyisempi kuin aiemmin on ajateltu.

Elizabeth Couper-Kuhlenin ja Marja  
Etelämäen artikkelissa ”On divisions of  
labor in request and offer environments”  
tarkastellaan työnjaon rakenteiksi kut-  
suttuja ilmauksia, kuten *pistä kahvi tip-  
puu nii me tulla käymää sielä*. Tämän-  
tyyppisillä rakenteilla voidaan tehdä yh-  
den ihmisen toiminnosta yhteinen pro-  
jekti, joka edellyttää kummaltakin osa-  
puolelta omaa panosta ja jossa myös vas-  
tuu jakautuu molemmille toimijoille:  
asymmetrisiä toimintoja, kuten pyyntöjä  
ja tarjouksia, muutetaan symmetrisiksi.  
Esimerkkejä on haettu sekä suomesta että  
englannista, ja rakenteita käytetään hu-  
omattavan samankaltaisissa konteksteissa,  
vaikka kielikohtaisia erojakin esiintyy.  
Analyysi on huolellista ja vakuuttavaa, ja  
lukija alkaakin kirjoittajien itsensä tavoin  
pohtia, miksi työnjaon rakenteet eivät ole  
tämän yleisempi ilmiö vaan niitä esiintyy  
ainoastaan silloin tällöin. Tekijät arvele-  
vat, että rakenteen käyttö liittyy jollakin  
lailla ongelmallisiin tilanteisiin, joissa ta-  
vallinen pyyntö tai tarjous ei riitä ratkai-  
semaan tilannetta.

### Rakenteiden kertomaa

Tanskalaiset Jakob Steensig ja Trine  
Heinemann analysoivat artikkelissaan  
”The social and moral work of modal  
constructions in granting remote re-  
quests” pyyntöihin annettuja vastauksia.  
Fokuksessa ovat tulevaisuudessa, ei-vä-  
littömästi, täytettävät pyynnöt (*remote re-  
quests*). Niihin vastataan tavallisesti ko-  
konaisella lauseella eikä pelkällä partik-  
kelilla. Kirjoittajat esittävät, että vastauk-  
sen kielellisellä muodolla voidaan tehdä  
hienovaraisia erotteluita ja ottaa kantaa  
pyynnön odotuksenmukaisuuteen. Jos

vastaus ei sisällä modaaliadverbia (esim.  
*det gør jeg* ’teen sen’ tms.), pyynnön rele-  
vanssi on vastaajankin mielestä kiistaton  
ja pyyntö on looginen askel meneillään  
olevassa toiminnassa. Vastaukset, joihin  
liittyy jokin modaaliadverbi (esim. *det  
skal jeg nok / det kan jeg godt*; ’teen kyllä’  
/ ’voin hyvin tehdä’ tms.), taas käsittele-  
vät pyyntöä relevanttina ainoastaan pyy-  
täjälle. Vastaaja täyttää tällaisen pyynnön  
ikään kuin palveluksena tai siksi, että toi-  
sella osapuolella on kiistaton oikeus pyy-  
tää, mutta pyydetty toiminto ei vastaajan  
silmissä ole itsestään selvä tai välttämä-  
tön.

Anthony J. Woottonin artikkeli ”Two  
request forms of four year olds” keskit-  
tyy nimensä mukaisesti taas itse pyyn-  
töjen rakenteisiin. Se poikkeaa kokoel-  
man muista artikkeleista siinä, että se on  
alun perin julkaistu *Journal of Pragmatics*  
-lehdessä jo vuonna 1981 ja se on selvästi  
muita lyhyempi. Wootton analysoi kahta  
neljävuotiaiden skotlantilaislasten käyt-  
tämää pyyntörakennetta, *I want x* (’minä  
haluan x’) ja *can I have/do x* (’saanko x’).  
Artikkeli käsittelee muun muassa jatko-  
pyyntöjä eli tapauksia, joissa lapsi on jo  
esittänyt yhden pyynnön muttei ole saa-  
vuttanut sillä haluamaansa tulosta. Woot-  
ton osoittaa, että lapset käyttävät näitä  
kahta rakennetta eri tavoin. *I want x*  
-rakennetta käytetään vastalauseena ja  
muutoksenhakueinona. *Can I have/do x*  
-rakenteen avulla lapsi puolestaan pyrkii  
muotoilemaan alkuperäisestä pyynnöstä  
sellaisen version, joka vanhemman olisi  
helpompi hyväksyä.

### Pyyntöjen multimodaalisuus ja nonverbaalisuus

Kirjan kuusi viimeistä artikkelia käsitte-  
levät kaikki pyyntöjä laajemman, ei-kie-  
lallisen toiminnan kehityksessä. Marjorie  
Harness Goodwinin ja Asta Cekaiten tut-  
kimuksen (”Orchestrating directive tra-  
jectories in communicative projects in

family interaction”) laaja aineisto on vi-  
deoitu yhdysvaltalaisissa ja ruotsalaisissa  
lapsiperheissä. Artikkelissa tarkastellaan  
perheiden iltatoimia: tapoja, joilla eri-  
ikäisiä lapsia ohjataan esimerkiksi pesulle  
ja nukkumaan. Kiinnostuksen kohteena  
ovat erityisesti haptiset eli kosketusta sis-  
säلتävät direktiivit ja pyynnöt. Kirjoittajat  
esittävät, että fyysinen kosketus ja pyyn-  
töjen monikanavaisuus yleensäkin vah-  
vistavat pyyntöjä ja helpottavat siirtymää  
toiminnosta toiseen (esimerkiksi satu-  
kirjan lukemisesta hammaspesuun). Jot-  
kin artikkelin havainnoista tuntuvat hie-  
man triviaaleilta, kuten se, että vanhempi  
saattaa joutua korottamaan ääntään esit-  
täessään pyyntöä toisessa huoneessa tai  
jopa eri kerroksessa oleskelevalle lapselle.  
Artikkelista välittyy kuitenkin hyvin fyy-  
sisen ympäristön ja useiden samanai-  
kaisten, kilpailevien toimintojen merki-  
tys; vuorovaikutustilanteet kodeissa ovat  
harvoin yhtä keskittyneitä ja häiriöttömiä  
kuin vaikkapa puhelinkeskusteluissa.

Myös Jenny Mandelbaumin artikkeli  
”How to do things with requests” va-  
lottaa perheiden vuorovaikutusta, jos-  
kin lapset ovat useimmissa tapauksissa  
jo nuoria aikuisia. Mandelbaum tarkas-  
telee päivällispöydässä esitettyjä pyyn-  
töjä, joilla tehdään samanaikaisesti jota-  
kin muutakin kuin pyydetään. Pyyntöön  
voi yhdistyä esimerkiksi moittimista, va-  
littamista tai solidaarisuuden ilmaisua.  
Artikkelin kiinnostavin osuus on pää-  
tántöluke, jossa pohditaan muun mu-  
assa ruokien tai mausteiden pyytämisen  
moraalista ulottuvuutta. Kuinka paljon ja  
mitä ruokaa on soveliasta pyytää ilman  
että vaikuttaa ahneelta; merkitseekö suo-  
lan pyytäminen sitä, että ruoka on ollut  
mautonta?

Marja-Leena Sorjonen ja Liisa Rae-  
vaara tutkivat artikkelissaan (”On the  
grammatical form of requests at the con-  
venience store”) R-kioskin asiakkaiden  
pyyntöjä. Artikkelin on saanut kimmok-  
keen kirjoittajien aiemmasta kioskitutki-

muksesta (Sorjonen, Raevaara & Lappa-  
lainen 2009), jossa havaittiin, että samoja  
tupakkatuotteita pyydetään toisinaan  
NP-muotoisilla pyynnöillä (*yks punane  
smartti*), toisinaan kokonaisilla lauseilla  
(*saaks mä kaks punast norttia*). Mitkään  
alueelliset tai sosiolingvistiset muuttajat  
eivät selittäneet tätä vaihtelua. Uudessa  
artikkelissa kirjoittajat osoittavat, että  
muotojen variaatio kytkeytyy yhteen ti-  
lan, liikkeen ja katseen kanssa: asiakas  
saattaa esimerkiksi aloittaa pidemmän,  
lauseen muotoisen pyynnön muodosta-  
misen jo kävellessään kohti myyntitiskiä,  
ja viimeiset sanat lausutaan samassa tah-  
dissa viimeisten askelten kanssa. Kielelli-  
seltä asultaan usein varsin niukat palvelu-  
tilanteet heijastavat asiakkaan ja myyjän  
yhteistä käsitystä tilanteen arkisuudesta  
ja rutiinimaisuudesta olematta silti epä-  
kohteliaita.

Myös Lorenza Mondadan artikke-  
lissa ”Requesting immediate action in  
the surgical operating room” käsitel-  
lään institutionaalisia vuorovaikutus-  
tilanteita, joskin hyvin erilaisia kuin  
kioskiasioinnit: kirurgin leikkaussa-  
lissa esittämiä instrumentti- ja toiminta-  
pyyntöjä. Leikkaussalitalanteiden pyyn-  
nölle on ominaista tarkka ajoitus, äärim-  
mäinen kielellinen niukkuus ja indeksi-  
syys. Pyyntöjen tulkinta nojaa vahvasti  
yhteiseen ymmärrykseen tilanteen etene-  
misestä. Osa pyynnöistä on täysin sanat-  
tomia, ja jotkin ovat niin ennakoitavissa,  
että avustaja pystyy suorittamaan ”pyy-  
detyn” toiminnon ilman, että kirurgi te-  
kee eleitäkään. Useimpiin direktiiveihin  
kuuluu kyllä kielellinenkin osa, mutta  
ne eivät ole redusoitavissa pelkästään sii-  
hen. Lukuisat valokuvat ja aikajajat tuke-  
vat analyysia, joskin niiden tulkinta va-  
atii harjaannusta. Enemmänkin huomiota  
olisi voitu omistaa sille, että aineiston  
leikkauksia seuraa aina yleisönä joukko  
erikoistuvia lääkäreitä, joille leikkaava  
kirurgi myös osoittaa sanansa. Olisivatko  
kirurgin ohjeet avustajilleen vielä vähä-

sanaisempia, jos paikalla ei olisi muuta yleisöä?

Giovanni Rossin artikkeli ”When do people not use language to make requests?” jatkaa tematiikkaa pohtimalla, milloin pyynnön esittämiseen ei tarvita lainkaan kieltä. Italiankielisiä arki-tilanteita tutkinut Rossi toteaa, että noin 85 % niistä pyynnöistä, joilla pyydetään jotakin konkreettista ja välitöntä toimintoa tai objektia, suoritetaan kielellisesti. Loput ilmaistaan eleiden, ilmeiden ja liikkeiden avulla. Rossi osoittaa, että sanattomat pyynnöt ovat lähes aina projisoituja eli ennakoitavissa aiemman tapahtumakulun perusteella. Olennaista ymmärtämiselle on visuaalinen kontakti ja osallistujien yhteinen ymmärrys meneillään olevasta toiminnasta. Valtaosa non-verbaaleista pyynnöistä liittyy osallistujien yhteiseen projektiin tai yhteiseen päämäärään; tällöin pyytjä voi luottaa siihen, että toinen osapuoli haluaa noudattaa pyyntöä. Muutama aineiston esimerkki haastaa lukijan miettimään pyynnön kaksitteen rajoja: jos ollaan yhdessä kuorimassa ja pilkkomassa isoa määrää perunoita ja perunan kuorija asettaa käsittelemänsä perunan pilkkokojan eteen leikkuulaudalle, onko kyseessä edes pyyntö vai vain liukuhihnamainen prosessin eteneminen? Joka tapauksessa Rossin näkökulma on innovatiivinen ja aihe olisi jatkotutkimuksen arvoinen.

Kirjan päättää Federico Rossan ja Katja Liebalin artikkeli ”Requests’ and ’offers’ in orangutans and human infants”, joka laajentaa pyyntö-käsitteen rajojen pohtimista entisestään. Kyse ei ole enää yksinomaan nonverbaaleista pyynnöistä vaan siitä, voidaanko muiden kädellisten ajatella esittävän ja ymmärtävän pyyntöjä tai tarjouksia. Koeasetelman perusteella orangeilla (*Pongo abelii*) todella on käytänteitä, joilla ne saattavat kerjätä tai kurotella lajitoverin hallussa olevaa ruokaa, ja ne osaavat myös vastata toistensa pyyntöihin ja esittää itsenäisiään tarjouk-

sia. Samantyyppistä asetelmaa kokeiltiin myös noin 16 kuukauden ikäisillä lapsilla, joskin sillä erotuksella, että lapsille testin suoritti vieras tutkija, kun taas orangit saivat toimia tutussa ja vakiintuneessa laumassa. Lasten ja orangien vertailu jää kuitenkin melko suppeaksi ja pinnalliseksi juonteeksi ja olisi ehkä ansainnut kokonaan erillisen tutkimuksen. Orangien ”pyynnöt” ja ”tarjoukset” antavat joka tapauksessa viitteitä siitä, että pyynnöt saattavat olla hyvin alkukantaisia, kieltä vanhempia sosiaalisia toimintoja. Niiden merkitystä parinvalinnalle, jälkeläisten tuotolle ja sitä kautta evoluutiolle ja lajiutumisellemme voidaan toistaiseksi vain arvuutella.

## Lopuksi

*Requesting in social interaction* -kokoelma on tuhti ja monipuolinen tietopaketti, jota pyyntöjen tutkija tervehtii ilolla. Sitä voi suositella kaikille vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista toiminnoista kiinnostuneille laajemminkin. Pienenä kauneusvirheenä voidaan ehkä pitää sitä, että teoksessa ei pohdita käytetyn menetelmän – keskusteluanalyysin – mahdollisia rajoituksia ja soveltuvuutta tämmentyypiseen tutkimukseen oikeastaan lainkaan. Aineiston kuvaamisessa ja tulosten esittämisessä pienikin kvantifiointi olisi lisäksi kasvattanut analyysien vakuuttavuutta. Nyt moni artikkeli jättää lukijan arvailtavaksi, kuinka yleisistä ilmiöistä tutkimuksessa oikeastaan on kyse. Useissa kohdin selvitetään kyllä, kuinka monen esimerkin analyysiin tutkimus perustuu, mutta esille ei tuoda sitä, montako aineistotuntia esimerkkejä poimittaessa on käyty läpi – eli kuinka frekventtejä tutkitut ilmiöt ovat.

Kirjan toimitustyö on pääosin tehty huolellisesti. Artikkeleissa on kylläkin keskenään erilaisia litterointikäytänteitä, joista osa selittyy käytetyn aineistotyyppin erikoislaadulla, osa ei. Artikkelit ovat sel-

västi itsenäisiä tutkimuksia eivätkä keskustele kovin eksplisiittisesti toistensa kanssa: artikkelien välisiä ristiviitteitä on hyvin vähän, ja joistakin yksityiskohdista esitetään ristiriitaisia näkemyksiä teoksen eri osissa (esim. s. 186, joissa mainitaan pyyntöjen preferoimattomuus, kun toisaalla teoksessa on omistettu kokonainen artikkeli tämän näkemyksen kyseenalaistamiselle). Teoksen vahva temaattinen ja metodinen yhtenäisyys, artikkelien looginen järjestys ja taiten kirjoitettu johdanto kuitenkin paikkaavat tätä puutetta. Kaiken kaikkiaan *Requesting in social interaction* on pyyntötutkijan aarreaitta, joka kokoaa yksien kansiin väliin korkeatasoista vuorovaikutustutkimusta, runsaasti kirjallisuusviitteitä sekä tutkimushistoriallisen katsauksen.

ANU ROUHIKOSKI  
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

## Lähteet

- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH 2014: What does grammar tell us about action? – *Pragmatics* 24 s. 623–647.
- CURL, TRACI S. – DREW, PAUL 2008: Contingency and action. A comparison of two forms of requesting. – *Research on Language and Social Interaction* 41 s. 129–153.
- HEINEMANN, TRINE 2006: 'Will you or can't you?' Displaying entitlement in interrogative requests. – *Journal of Pragmatics* 38 s. 1081–1104.
- HONKANEN, SUVI 2012: *Kielioppi ja tekstilaji. Direktiivin muotoilusta viraston ryhmäkirjeissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7731-9>.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAURANTO, YRJÖ 2015: *Direktiivisyyden rajoja. Suomen kielen vaihtokauppa-syntaksia*. Helsinki: Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1180-7>.
- LAURY, RITVA 2012: Syntactically non-integrated *jos* 'if' -conditional clauses as directives. – *Discourse Processes* 49 s. 213–242.
- LINDSTRÖM, ANNA 2005: Language as social action. A study of how senior citizens request assistance with practical tasks in the Swedish home help service. – Auli Hakulinen & Margret Selting (toim.), *Syntax and lexis in conversation. Studies on the use of linguistic resources in talk-in-interaction* s. 209–230. Amsterdam: John Benjamins.
- ROSSI, GIOVANNI 2012: Bilateral and unilateral requests. The use of imperatives and *Mi X?* interrogatives in Italian. – *Discourse Processes* 49 s. 426–458.
- 2015: *The request system in Italian interaction*. Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics.
- SACKS, HARVEY 1992: *Lectures on conversation vol. 2*. Toimittanut Gail Jefferson. Cambridge, MA: Blackwell Publishers.
- SORJONEN, MARJA-LEENA – RAEVAARA, LIISA – LAPPALAINEN, HANNA 2009: *Mä otan tän*. Käynnin syyn esittämisen tavat kioskillä. – Hanna Lappalainen & Liisa Raevaara (toim.), *Kieli kioskillä. Tutkimuksia kioskiasioinnin rutiineista* s. 90–119. Tietolipas 219. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TANNER, JOHANNA 2012: *Rakenne, tilanne ja kohteliaisuus. Pyyntöt S2-oppikirjoissa ja autenttisissa keskusteluissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten



kielten ja kirjallisuuksien laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7903-0>.  
VINE, BERNADETTE 2009: Directives at work.

Exploring the contextual complexity of workplace directives. – *Journal of Pragmatics* 41 s. 1395–1405.

## Affekti ja emootio vuorovaikutuksen tutkijoiden tarkastelussa

**Anssi Peräkylä & Marja-Leena Sorjonen (toim.):** *Emotion in interaction*. Oxford: Oxford University Press 2012. 320 s.  
ISBN 978-0-19-973073-5.

Tunteiden ilmaisu ja tunnetilojen osoittaminen ovat olennainen osa inhimillistä toimintaa. Siksi ne herättävät kiinnostusta kenessä tahansa tutkijassa, joka tarkastelee aidoista vuorovaikutustilanteista kerätyjä aineistoja. Kielen ja vuorovaikutuksen tutkija voi kuitenkin helposti kokea omat mahdollisuutensa analysoida ilmiötä rajallisiksi. Miten tunnistaa sellaisia vuorovaikutuksen hetkiä, joissa tunteiden ilmaisulla on todistettavasti merkitystä osallistujille? Miten kuvata ymmärtävästi ja todenmukaisesti keinoja, joita osallistujat käyttävät osoittaakseen tunteiltaan? Keskusteluanalyttikot ovat pienin mutta varmoinkin askelin lähteneet pohtimaan näitä kysymyksiä, jotka ovatkin erityisesti 2000-luvulla innoittaneet monia tärkeitä tutkimusaiheita alalla. Anssi Peräkylän ja Marja-Leena Sorjosen toimittamassa kirjassa *Emotion in interaction* on mukana tämän keskusteluanalyttisen tutkimusjuonteeseen kärkijoukkoa. Kirja on merkittävä myös siksi, että se kokoaa yhteen tähänastista tutkimusta ja ennakoii tulevaa.

Kirjassa on yhteensä kolmetoista lukua, joista yksitoista on varsinais-

sia aineiston tarkasteluun perustuvia tutkimusartikkeleita. Niiden lisäksi teoksessa on Sorjosen ja Peräkylän laatima kattava johdanto ja Peräkylän kirjoittamat kokoavat loppusanat. Kirjaa ei ole jaettu erillisiin osiin, mikä yhtäältä vaikeuttaa eri ilmiöiden luokittelemista, mutta toisaalta ohjaa lukijaa etsimään yhteneväisyyksiä lukujen välillä. Sorjonen ja Peräkylä kertovat johdannossa, että luvut etenevät muun muassa lasten ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta aikuisten osallistujien väliseen, epämuodollisista arkisista tilanteista institutionaalisiin ja kehollisiin tunteiden osoittamisen keinoista prosodisiin ja leksikaalisiin. Tutkimusartikkeleista kuudessa käsitellään englanninkielistä, neljässä suomenkielistä ja yhdessä englannin- ja ruotsinkielistä aineistoa.

### Käsitteet ja lähestymistavat

Johdannossa Sorjonen ja Peräkylä taustoittavat kirjassa käytettyjä käsitteitä. Sekä emootio (*emotion*) että affekti (*affect*) kuvaavat tunteiden ilmaisu- ja tunnetilojen osoittamista vuorovaikutuksessa, ja niitä käytetään joko rinnakkaisina tai toisensa eri tavoin sisältävinä käsitteinä (ks. myös Ruusu- vuori 2013; VISK § 1708). Käydessään läpi aiempaa aiheeseen liittyvää kirjal-